

Toen
ik jou zag

Roman

HILLIE TRILOGIE 1

MARY SCHOON

Hoofdstuk 1

1858

Deze nacht is ze in de keuken gaan liggen, zomaar op de koude, harde vloer, alsof ze voorvoelde dat er iets ergs stond te gebeuren. Misschien ook wel om zichzelf te straffen, omdat zij niet ziek geworden is en de anderen wel. En misschien ook wel omdat ze bang was, bang voor dat ongrijpbare, dat wat komen ging, haar angstig maakte zodat ze wel moest vluchten.

Toen het eerste morgengrauwen door de kleine raampjes de keuken in sloop, ze nog met haar ogen dicht lag, wist ze het al. Het bleef doodstil achter beide bedsteedeuren in de kleine kamer. Geen zucht, geen kreun, niets. Haar ouders en kleine broertje zouden nooit meer wakker worden.

Waar komen al die mensen toch vandaan? Annechien wordt door een buurvrouw aan de kant geschoven. Ze zakt op een krukje voor het raam en staart naar buiten. Zonder snik of geluid lopen er tranen over haar wangen. Van het ene op het andere moment is haar leven veranderd. Zo snel kan dat dus gaan. Ze wist dat het kon gebeuren, maar wilde het niet geloven. Er schettert een ekster op de onderste tak van de lindeboom. Plots vliegt hij op. Het begint te regenen, het is alsof duizenden engelen vanuit de hemel met haar mee huilen, om vader, moeder en broertje. De buurvrouw wringt zich voor haar langs. Ze hangt een wit laken voor het raam als een grote witte zakdoek.

De klok is stilgezet en de spiegel omgedraaid.

Een uur later komt het paard met het koetsje van dokter Bavels het erf op rijden. Een buurjongen staat klaar om het trappelende beest in toom te houden, terwijl de dokter haastig de kleine arbeiderswoning binnengaat. De keuken is stampvol. Verder durft niemand naar binnen uit angst voor besmetting.

Het geroezemoes verstomt als de geneesheer groot en breed binnenstapt.

‘Wie hier niets te zoeken heeft, kan onmiddellijk vertrekken,’ buldert hij met een stem die klinkt als een kerkklok.

Geschrokken stommelt de meute naar buiten. Twee buurvrouwen blijven. Annechien op haar krukje kijkt niet op of om. De dokter gaat naar de bedstee waar vader en moeder liggen en vandaar naar die van haar broertje. Alle drie binnen een paar uur gestorven aan de tyfus. Waarom zij, Annechien, het niet heeft gekregen is een raadsel. Ze sliep immers naast haar broertje in diezelfde bedstee.

‘Slechts luttele uren na elkaar,’ concludeert de dokter. Annechien zakt weer weg in een donkere, eenzame diepte.

Bavels overlegt met de twee overgebleven buurvrouwen. Af en toe kijkt er een over haar schouder naar Annechien.

‘Arm schaap,’ zucht buurvrouw Trien. Ze gaat naar Annechien toe en strijkt haar over haar haren. ‘Ik zal straks wat knappe kleren van mijn dochter brengen voor de begrafenis van morgen. In deze opgelapte vodden kun je niet mee.’ Zuchtend gaat ze naar de bedstee van het broertje en fluistert: ‘Het is toch zonde, zo’n schoon kind.’

‘Familie?’ vraagt de dokter.

De vrouwen schudden hun hoofd.

Annechien begrijpt dat er over haar hoofd beslist gaat worden wat er met haar moet gebeuren.

Ze snapt dat ze hier niet kan blijven, maar buiten twee ooms

en tantes, heeft ze niemand. De zus van haar moeder en de zus van haar vader hebben vanmorgen vroeg al een bezoek gebracht. Die schuifelden met een zakdoek voor hun mond binnen, jammerden tranen met tuiten, maar al met al duurde het bezoek nog geen halfuur. Bang voor besmetting en als de dood dat ze te horen zouden krijgen dat ze Annechien in huis moeten nemen.

Opnieuw zwaait de kamerdeur open en de bovenmeester komt binnen. Annechien schrikt, springt in de houding, want dat moet ook als hij de klas in komt.

‘Annechien,’ zegt de meester terwijl hij knikt, hij klopt de regen van zijn jas en gaat bij de anderen staan. Annechien zakt terug op haar kruk, tuurt naar de punten van haar klompen, maar haar oren staan op scherp. Er wordt gefluisterd over een weeshuis. De buurvrouwen knikken instemmend. Annechien gaat rechter zitten en berekent de afstand van hier tot aan de achterdeur. Ze mag dan nog maar twaalf zijn, ze laat zich niet in een weeshuis stoppen als die lui dat met haar van plan zijn. Dan smeert ze ’m. Deze maand komt ze van school en moeder wilde een betrekking voor haar zoeken voor dag en nacht. Dat redt ze ook wel zonder hun bemoeienis.

Ze kijkt op, want de vrouwen beginnen luider te praten, tot de dokter zijn stem verheft, zich omdraait en zegt: ‘Zullen we Annechien eens vragen hoe zij erover denkt?’

Nog voor de dokter bij het meisje is, springt buurvrouw Trien ertussen en vraagt: ‘Annechien, zou jij naar het klooster bij de nonnetjes in Nieuwe Niedorp willen?’

Met grote ogen staart Annechien het mens in haar gebloemde schort aan. Er zitten nog een paar papillotten in het haar, die ze is vergeten uit te doen.

‘Nergens zal je het zo goed hebben als daar,’ beaamt Trien. De papillotten wiebelen mee en een dun sliertje katoen veegt over haar voorhoofd.

Met een armzwaai maait de dokter de vrouw aan de kant. ‘Om de dooie dood niet! Zet dat maar uit uw hoofd! Het meisje is twaalf jaar, die nonnen lijven haar onmiddellijk in, dat begrijpt u toch zelf ook wel!’

‘Maar het is kosteloos!’ pleit Trien.

De dokter komt vlak voor Annechien staan, kijkt haar doordringend aan en zegt: ‘Morgen worden je ouders en je broertje begraven. Vertel, heb je al nagedacht over waar je heen wilt?’

Ze slaat haar ogen neer en fluistert: ‘Moeder wilde dat ik een betrekking zou zoeken voor dag en nacht.’

De dokter draait zich om en kijkt de anderen triomfantelijk aan. ‘Een prima oplossing!’

‘Waar vinden we zo gauw een dienstje?’ vraagt buurvrouw Sien.

‘Het is eeuwig zonde. Annechien was een van onze beste leerlingen, ze had moeten doorleren,’ zucht de bovenmeester.

‘Maar meester, daar hadden Hillechien en Berend toch geen geld voor,’ zegt Sien. ‘Het was hier nooit vet soppen. Altijd sappelen, die stumpers konden amper rondkomen.’

‘Nardus den Donk van Het wapen zoekt nog iemand voor in de keuken en in het café, heb ik gehoord,’ oppert Trien.

Dokter Bavelis wipt onrustig van het ene op het andere been. Zo’n jong ding werken in een café? Hij kent die ruige gasten hier uit de omgeving wel. Is het kind daarmee geholpen? Maar als meid op een boerderij wordt het ook aanpoten. Hij ijsbeert door het lage vertrek. Dan neemt hij een besluit. ‘Toevallig zoek ik ook een hulp voor in huis. De praktijk wordt drukker en mijn vrouw heeft haar handen vol aan de apotheek. Annechien kan bij mij in dienst komen als ze wil.’

Met grote ogen staart Annechien de dokter aan. Dienen bij dat deftige mens?

‘Nou, je hoort het, wil je dat?’ vraagt buurvrouw Trien.

Ze knikt langzaam.

‘Probleem opgelost,’ roept de dokter. Nu moet hij enkel nog zijn vrouw zien te overtuigen van de noodzaak van een inwonende hulp. Hun kinderen zijn inmiddels uitgevlogen en hun vorige dienstmeid Suze is afgelopen winter getrouwd. Zijn vrouw Els vond het niet nodig weer iemand aan te nemen, want zo druk is de praktijk niet meer sinds er in Anna Paulowna een nieuwe, jonge dokter een praktijk heeft geopend. Erg vond Adriaan Bavels dat niet, want hij wilde het met zijn vierenvijftig jaren toch wat rustiger aan gaan doen.

‘Pak in wat je wilt meenemen,’ zegt de dokter. ‘Dan rijd je morgen na de begrafenis gelijk met me mee.’

Annechien knikt beduusd. Ze snapt er nog niet veel van, maar ze vindt de dokter een aardige man, ze laat alles over zich heen komen. Zolang ze haar maar niet wegstoppen in een weeshuis of in een klooster.

Het is onwennig. Niet dat ze te klagen heeft, ze krijgt nieuwe kleren, loopt op dure leren schoenen, zodat je haar niet eens hoort aankomen, ze slaapt op een donzen matras, met haar hoofd op een zacht kussen, eet aan een gedekte tafel en toch heeft ze heimwee naar haar vroegere leventje. Ze verdwaalt in dit grote, deftige huis en het gemis van haar lieve vader, moeder en broertje maakt dat ze van al die dingen niet echt kan genieten. Wanneer ze ’s nachts voor de zoveelste keer haar dekens terugslaat omdat ze zoveel warmte niet gewend is, drukt ze haar gezicht in het kussen en huilt dikke tranen. Overdag doet ze stil haar werk.

Mevrouw en dokter Bavels veinzen haar rood behuilde ogen niet te zien, ze vragen haar in ieder geval niets, laten haar be- gaan, zodat haar gebroken hart alle tijd krijgt om te genezen. Langzamerhand begint Annechien haar draai te vinden en komt

ze tijd en ogen tekort. Er is zoveel te zien en te leren, zoveel nieuwe dingen waar ze nog nooit van gehoord heeft. Mevrouw neemt haar mee de kruidentuin in, leert haar zalven, drankjes en tincturen van goudsbloem en zonnehoed maken, de dokter schuift boeken onder haar neus waarvan hij denkt dat ze die interessant vindt.

De tijd verstrijkt en langzamerhand heelt Annechiens hart.

Wolter Koops houdt een pint bier in zijn grote klavieren en kijkt naar de muzikant die boven op het biljart staat te spelen. Jaren geleden heeft Wolters vader, Chiel de marskramer, dit ook gedaan. Zijn harmonicagejengel was op vele kermissen te horen. Hij verdiende er goed geld mee. Bovendien kreeg hij gratis drinken. En dat deed hij! Hoe meer hij dronk, hoe beter hij ging spelen. Maar het jaarlijkse hoogtepunt was toch wel de kermis op eigen dorp! Dan verdiende vader twee zilveren knaken! Een kapitaal waar het kleine gezin naar uitkeek. Maar die ene keer hebben ze dat geld nooit gezien, want op de allerlaatste avond is vader met de rinkelende munten op zak, gaan pootjebaden in het Oude Hooge Veer. Hij stapte mis met zijn zatte kop, wankelde, greep vergeefs naar een pol riet en verdween in de donkere diepte. Zijn trekkast en zijn schoenen stonden als stille getuige op de plek des onheils, zodat de dienders wisten waar ze moesten dreggen.

In de winter die daarop volgde, belandde de twaalfjarige Wolter met zijn moeder in het armenhuis waarvan ze het achterste gedeelte mochten huren. Zonder inkomsten waren ze armer dan de armste armoedzaaier. Ze hadden in de koude maanden nauwelijks turf om te stoken en eten om hun magen te vullen, en als ze al brood hadden, vraten de muizen ervan mee. Wanneer het vroom, hielden ze 's nachts hun jassen aan en Wolter zelfs zijn pet op. Moeder deed nog een poging om truien te breien van de wol die ze van de bedeling had gekregen, maar haar

vingers waren zo verkleumd dat breien amper ging. Vanaf die tijd ging Wolter werken als boerenknechtje. Hij moest melken, uitmesten, groenvoer voor de varkens snijden, hout hakken, dat naar de keuken brengen en meer van dat soort klusjes. Hij kreeg een pilo broek, een paar hemden en elk jaar nieuwe klompen. Ook kreeg hij wekelijks een kan melk boven op zijn loon en in november wat afval van de slacht. Evenzogoed is het een uit de kluiten gewassen vent geworden van dik in de twintig, met een harde kop en handen als kolenschoppen. Maar nog steeds wordt tijdens de kermis het verhaal van Chiel de marskramer opgedist.

Op deze laatste kermisdag staat de buitendeur wijd open en toch is het warm en rokerig in de zaal. Morgen begint het gewone leven weer, maar nu wordt er nog stevig gedronken en gedanst. De stemming stijgt. Boven het geroezemoes uit schreeuwt plots iemand: ‘Wolter, heb je al eens naar die zilveren knaken gedoken?’ Er wordt gebulderd van het lachen.

Een ander brult: ‘Denk erom, niet gaan pootjebaden hoor, ze hebben het riet gemaaid!’

Nou is Wolter heel wat schimpen gewend, maar deze keer valt het zomaar verkeerd. Hij werkt zich door de meute tot hij voor de oproepkraaiër staat. Wolter haalt uit, de slag is een voltreffer, maar tegelijkertijd springen er een paar stevige boerenjongens op zijn nek en wordt het kleunen. Stoelen vliegen door de lucht, glazen sneuvelen, meiden rennen gillend naar buiten en de kastelein zoekt met zijn logge lijf dekking onder de toog. De in de haast gewaarschuwde veldwachter maakt er een eind aan en nu zit Wolter in de spreekkamer met een gapende scheur boven zijn wenkbrauw. Hij houdt een rode zakdoek tegen de wond, maar veel haalt het niet uit, het bloed stroomt over zijn gezicht. Toch is hij niet de enige die gehavend uit de strijd is gekomen. Naast hem zitten nog drie anderen, maar wie het hardst bloedt, mag eerst.

‘Ik zou je persoonlijk een knal voor je kop moeten geven, Wolter Koops!’ grauwt Bavels als hij de scheur in Wolters hoofd hecht.

Wolter kreunt als de draad niet onzacht door de wond wordt getrokken.

‘Je krijgt geen verdoving, dat zit al genoeg in je lijf.’

Annechien houdt geamuseerd een schaalte met instrumenten gereed voor als de dokter iets nodig heeft.

‘En loer niet zo naar mijn liefvallige assistente!’ roept de dokter. ‘Het kind is nog maar zestien!’

Wolter grijnst met een scheve blik naar het meisje. Annechien kleurt en kijkt zedig naar de vaardige handen van de arts.

‘Kermis! Jullie kunnen geen kermis vieren, stelletje rabauwen!’ scheldt de dokter. ‘Ik had jou wijzer verwacht. Tweeëntwintig en dat staat al te zuipen als een tempelier! Smijt zijn zuurverdiende geld stuk op de toog. Wat moet er van jou terechtkomen? Denk toch een beetje om jouw beste moeder.’ En tegen Annechien die met vochtige watten Wolters gezicht schoon dept: ‘Mathilda, de moeder van deze lomperik, is jarenlang mijn huishoudster geweest. Spijtig genoeg dat toentertijd Chiel de marskramer haar wegkaapte, anders had ze hier nog gewerkt.’

‘Dan was ik er niet geweest,’ grijnst Wolter.

‘Aan jou is niks verloren!’ schalt de dokter. ‘En ik zie je nog steeds naar mijn rechterhand loeren. Geen haar op mijn hoofd die eraan denkt jou met deze schoonheid ervandoor te laten gaan. Zo, klaar! Opgemarcheerd en regelrecht je nest in!’

De volgende mag komen. Wanneer de mannen elkaar in het gangetje passeren, grijnzen ze breeduit. Er is geen greintje rancune meer, ze zijn ontnuchterd en uitgevochten.

In de lente daarop viert dokter Bavels zijn zestigste verjaardag. En als hij iets viert, is hij niet misselijk. Er is een kermis besteld op het plein voor de allerkleinste. Gratis draaien en zweven. Er

is een oliebolle kraam en een ijscoman. Daarmee wint hij nog meer dan anders de harten van de moeders. In de middag mag eenieder die hem komt feliciteren drie uur lang vrij drinken bij Nardus in café Het wapen. Nardus den Donk heeft voor deze speciale dag extra hulp ingehuurd, want de boeren hier spugen er niet in. Hannes de Bruin, een jonge gast die geweldig op zijn mook tekeer kan gaan, is de aangewezen persoon om de boel op stelten te zetten, zodat eenieder die de behoefte voelt om fratsen op de dansvloer uit te halen ongehinderd zijn gang kan gaan.

Het wordt een feest om nooit te vergeten.

De Wieringerwaarders zijn trots op hun dokter, komen graag, maar vooral omdat het niks kost. Bavels staat die middag omringd door vele cadeaus, rijk en arm de hand te schudden en verzoekt iedereen om zo veel mogelijk drank achterover te slaan, want zo'n verjaardag viert hij maar één keer. Wanneer Nardus drie uur later de deuren sluit, komt een nog nuchtere boer de dokter en zijn vrouw ophalen. Kazen, worsten, stukken spek, eieren, een grote bloemkool, gebreide sokken, planten en bloemen worden achter in de wagen gelegd. Stapvoets rijden ze naar het doktershuis. Vanaf de bok komen ze overal dronken lui tegen die hem luidkeels toejuichen of aan de kar gaan hangen en het 'lang zal die leven' inzetten.

Moe maar tevreden zit de dokter die avond in zijn stoel en rookt zijn pijp. Pas wanneer het helemaal donker is, spant hij zijn paard voor zijn koetsje en bezorgt hij zijn geschenken aan de deuren bij de allerarmsten. Behalve het kistje met een paar flessen dure cognac die hij van de notaris heeft gekregen, zo houdt hij zelf nog een aandenken aan zijn zestigste verjaardag.

Hoofdstuk 2

Annechien schrijft in schuine, gelijkmatige letters de datum op een etiket en plakt deze op een hoestdrankflesje. Vandaag kan ze haar hoofd niet bij haar werk houden. Haar handen vallen stil en dromerig staart ze voor zich uit.

De tijd is omgevlogen. Achttien jaar is ze nu. Alweer zes jaar werkt ze in het doktersgezin. In het begin was het vreselijk wennen, maar wat heeft ze veel geleerd in al die jaren. Als ze ooit een man zou vinden, zou hij als dokter Bavels moeten zijn. Vrolijk, slim en gul. Ze weet ook al hoe hij eruit moet zien. Hij hoeft niet knap te zijn, als zijn ogen maar vriendelijk en goedheid uitstralen, net zoals bij de dokter. Ondanks dat Bavels van geen enkel geloof is, is hij erg gezien op het dorp. Zijn beroep is zijn geloof, verkondigt hij altijd. Hij is een bekwaam arts, weet de armen op te beuren en de rijken een paar extra centen af te troggelen. Voor die lui moet ze gepeperde rekeningen uitschrijven. Bavels heeft een hekel aan klagers, piepers en aanstellers en noemt de dingen bij hun naam. Daar moesten ze in het begin vreselijk aan wennen, maar een betere geneesheer kunnen ze zich op het dorp niet wensen. Hij legt huisbezoeken af als hij denkt dat iemand eenzaam is, doet bij zo'n bezoek of hij alle tijd van de wereld heeft, terwijl zijn bomvolle agenda het eigenlijk niet toelaat. Staat hij een hele nacht aan het bed bij een moeilijke bevalling, de volgende morgen zit hij weer fris en fruitig achter zijn bureau, houdt spreekuur en er is niemand die iets aan hem merkt.

De eerste vier jaren werkte Annechien in de huishouding, op een

enkele keer na als ze de dokter moest assisteren, zoals toen met die vechtersbazen van de kermis. Hoe vaak heeft ze daar niet aan teruggedacht. Vooral aan die jongen met die mooie ogen. Toen ze elkaar aankeken sloeg haar hart over, iets wat ze nog nooit eerder had gevoeld. Ze weet nog dat hij Wolter heet, die naam heeft ze goed in haar hoofd geprent, maar gezien heeft ze hem nooit meer.

Nu stampt ze pillen tot poeders, maakt door de dokter voorgeschreven recepten klaar en steeds vaker vraagt hij om haar assistentie.

Laatst is ze zich wild geschrokken. Bavels kwam de apotheek in stuiven en droeg haar op een tobbe warm water op het binnenplaatsje klaar te zetten. Oud Keesje Smit zat in de wachtkamer, kleefde aan alle kanten, plakte bijkans aan de stoel vast, het scharminkel was te vies om aan te pakken, dus daar begon de geneesheer ook niet aan. ‘Handdoeken, een borstel en een flinke pot groene zeep!’

Annechien trok wit weg. Ze is onderhand heel wat gewend, maar een oude vent in bad stoppen, daar verschoot ze toch wel van.

‘Wat is er nog?’ vroeg Bavels ongeduldig.

‘Ik heb nog nooit een naakte man gezien en om hem nou –’

De dokter stooft op. ‘En dat is maar goed ook! Je bent amper droog achter je oren! Je dacht toch niet dat jij hem af moest schrobben?’

Ze knikte met een rood hoofd.

‘Hij zet zijn eigen klauwen maar in de week! Hup, een teil water met de daarbij behorende benodigdheden, eerder raak ik hem niet aan.’

Bavels had met pensioen kunnen gaan, maar geen haar op zijn hoofd die daaraan dacht. Mevrouw daarentegen laat het werk met een gerust hart aan Annechien over.

Els Bavels herinnert zich nog de dag dat Adriaan met dit meisje kwam aanzetten. De eerste weken dat Annechien bij hen in huis was, moest ze vreselijk aan het stille kind wennen. Haar eigen kinderen waren net zulke druktemakers als haar man, want ook dit was weer zo'n ondoordachte actie van Adriaan. Een wildvreemd kind in huis halen! Achteraf was ze er maar wat blij mee. Annechien was leergierig, nam haar al gauw van alles uit handen en zo kreeg ze zelf de tijd om dingen te doen waar ze nooit aan toe gekomen was. Ze creëerde achter haar huis een medicinale kruidentuin, maakte homeopathische zalven en dranken waar haar man zijn neus voor ophaalt. Hij gelooft niet in kwakzalverij, maar hij moet toch bekennen dat er een kern van waarheid in schuilt. Vooral de Calendulazalf van zijn vrouw verricht wonderen. Annechien werkt met net zoveel plezier in die bijzondere tuin als de dokter haar niet nodig heeft.

Allemaal leuk en aardig, maar Adriaan Bavels heeft grotere plannen met zijn pupil. Die opmerking van de bovenmeester destijds staat in zijn geheugen gegrift. Al twee jaar geeft hij Annechien nu les. Ze moet een vak leren, iets waarmee ze haar hele leven in haar eigen onderhoud kan voorzien. Ze moet zich gaan specialiseren in bevallingen! Als volleerd verloskundige kan ze prima de kost verdienen en heeft ze verder niemand nodig. Aardige bijkomstigheid is, dat kinderen doorgaans 's nachts geboren worden en hij die klus mettertijd aan zijn protegé kan overlaten. Dat is hem heel wat waard. Als hij zo'n hele nacht in de weer is geweest, is het 's morgens tandenbijten. De onderwijzer heeft geen woord gelogen. Annechien kan goed leren.

Maar Bavels vertelt ook over dingen die niet in de boeken staan. Omstandigheden waar hij zich vreselijk aan ergert en woest om kan worden. Moeders die geen borstvoeding willen geven omdat ze bij de boer zo gauw mogelijk weer aan het werk moeten. Bang voor ontslag of dat hun man ontslagen wordt en

het hele gezin uit huis wordt gezet. Die moeders laten de zorg van de baby over aan een ouder zusje en in de regel gaat dat mis. Zo'n zuigeling krijgt koe- of geitenmelk en zelfs broodpap! Sommige moeders verkiezen de vette koemelk boven de waterige moedermelk, omdat ze denken dat koemelk beter is. Ook dan gaat het mis! Die baby's overlijden omdat hun maagdarmsstelsel daarvoor te teer is, daarom is nazorg zo belangrijk en gewenst. De dokter blijft erop hameren dat de moeders borstvoeding moeten geven, en mochten ze geen melk hebben, wat een enkele keer voorkomt, zoekt hij een min die hij uit eigen zak betaalt. Maar dat hoeven die arme drommels niet te weten. Hij pleit ervoor dat ze het kind desnoods in een draagdoek meenemen naar het veld en het in de koffiepauze aanleggen. Niet iedereen begrijpt de ernst van zijn boodschap, daarom stuurt hij zijn assistente eropuit. Annechien moet voorlichting geven aan jonge moeders over het belang van borstvoeding en aanverwante zaken. Met de nodige instructies gaat Annechien, in een keurig blauw mantelpak, gekregen van mevrouw, en met een tas vol informatie op pad. Hier in de omgeving kennen ze haar inmiddels en hebben ze Annechien hoog zitten. Ze is tenslotte opgeleid door hun eigen geneesheer! Ook al vond mevrouw dat Annechien een officiële verloskundige-opleiding moest volgen, haar man vond dat grote onzin. 'De beste leerschool is nog altijd de praktijk en een beetje helder inzicht en dat heeft Annechien.'

De laatste tijd komen er zelfs moeders met hun kind naar de praktijk, enkel om Annechien te spreken. Een kind met een erwt in haar neus. Zo'n arme dreumes raakt finaal overstuurd als ze de dokter in witte jas en met tangetje op zich af ziet komen, terwijl Annechien daar een handigheidje voor heeft bedacht. In haar la staat een busje peper. Met de rug naar het slachtoffer-tje toe strooit ze er wat van op haar hand en blaast dat in het gezicht van het ongelukkige schaap. Snel legt de moeder haar

hand op het mondje, het kind moet niezen en daar schiet de erwt los! Een pepermuntje van Annechien en blij huppelt zo'n meisje weer op huis aan. Iemand met reumaklachten geeft ze de raad om kastanjes in zijn zak te stoppen of een kompres van koolbladeren op de zwellingen te leggen, en kortademigen raadt ze elke dag een schep heidehoning aan of een papier bestreken met reuzel op de borst te leggen. Voor slaapproblemen geeft ze salie of citroenmelisse mee om thee van te zetten of warme melk voor het slapengaan.

Als Bavel op een morgen een patiënt oproept die vervolgens al door Annechien is geholpen en lang en breed weer thuis zit, is de boot aan. Met een nijdig gezicht stormt de geneesheer de apotheek in, gaat groot en breed voor haar staan, steekt zijn handen diep in de zakken van zijn witte jas, wiegelt van hiel op tenen en zegt met een van woede ingehouden stem: 'Juffrouw Annechien, of zal ik dokter Annechien zeggen? Waarom snoept u mij in vredesnaam mijn patiënten af?'

Annechien kleurt tot aan haar haarwortels. 'Ik heb enkel tegen meneer Groenendijk gezegd dat een paar kastanjes wonderen doen bij reumaklachten.'

'En hoe komt de freule aan al die wijsheid als ik zo vrij mag zijn?'

'Van uw vrouw, dokter.'

Verbouwereerd kijkt de man haar aan, knippert met zijn ogen en herstelt zich snel. 'Laat voortaan goede raad en wonderen verrichten aan mij over! Begrepen?' Met grote stappen beent hij naar zijn spreekkamer en slaat de deur hard voor haar neus dicht.

Vanaf de dag dat Annechien twintig jaar is, neemt Bavel haar mee als hij bij een bevalling wordt geroepen. De voor- en nazorg laat hij ook met een gerust hart aan Annechien over. Het scheelt

hem tijd en zijn patiënten geld. Ook gebeurt het steeds vaker dat hij Annechien vooruit stuurt als hij nog een dringend bezoek bij een andere patiënt moet afleggen.

Zo ook deze keer.

Het is een van die troosteloze, mistige dagen die november kan geven. De grauwe smoor hangt als een ondoorzichtige, grijze stolp over het land. Bavels staat op het punt om een doodzieke patiënt te bezoeken als Pieter Klaver op zijn bemodderende klompen op de deur van de spreekkamer bonkt en naar binnen springt. Brechtje, zijn vrouw, ligt met weeën en de dokter moet onmiddellijk komen. Bavels knikt en stuurt de aankomende, overspannen vader huiswaarts. Bavels maakt zich niet druk, zo'n eersteling neemt er doorgaans de tijd voor, dus stuurt hij Annechien vooruit om de boel in gereedheid te brengen. Geen vijf minuten later stapt hij op de bok van zijn koetsje, neemt een flinke teug cognac uit zijn zakflesje om de kou uit zijn botten te weren en zet het paard in beweging.

Intussen wandelt Annechien al met verlostas over de dijk. In het dorp waren de contouren van huizen en boerderijen al nauwelijks waarneembaar, maar hier op de dijk, waar ze geen tien meter voor zich uit kan kijken, raakt ze al haar gevoel voor oriëntatie kwijt. Haar haren druipen en ze rilt als koude druppels in de kraag van haar jas kruipen. Af en toe staat ze stil om te kijken hoe ver ze is. Toch stapt ze even later huiverend het lage arbeidershuisje binnen. Het is hier niet veel warmer dan buiten. Brechtje kreunt en steunt.

‘Kom vrouwtje, niet zo aanstellen, Annechien is er nou toch?’ zegt Pieter.

‘Aanstellen!’ briest Brechtje. ‘Ik me aanstellen? Weet je wel hoe zeer dit doet? Nee, dat weet je niet, hè? En het is allemaal jouw schuld!’ Ze pakt een kopje van de tafel en smijt dit naar zijn hoofd.

Pieter bukt verschrikt, het kopje valt aan diggelen op de vloer. ‘Pieter, haal hout, het is hier veel te koud en ik moet water warmen,’ zegt Annechien.

Pieter is blij dat hij zich uit de voeten kan maken.

Brechtje ijsbeert nerveus door het kamertje en wanneer ze opnieuw een wee krijgt, knijpt ze in de tafelrand en begint weer te zuchten. Ondertussen schrobt Annechien de tafel schoon, droogt hem en legt doeken klaar.

‘Brechtje, ga plassen. Heb je een po bij de hand?’

‘Ik hoef niet.’

‘Probeer het nou. Het bevallen gaat makkelijker met een lege blaas.’ Omdat het bed er groezelig uitziet, zegt ze: ‘Ik verschoon ondertussen jouw bed.’

‘Mag ik naar het huisje?’

‘Nee, je moet op de po.’

Brechtje haalt de po van de plank uit de bedstee en gaat ermee naar achteren.

Pieter sjouwt een mand hout naar binnen, stookt het fornuis op en zet een ketel water op de plaat. Als Brechtje weer in de kamer komt, breken haar vliezen. Met grote ogen staart ze naar de plas water op de grond. Annechien controleert of het inderdaad vruchtwater is en geen urine. Het vruchtwater is helder met vlokjes en ook is er van een meconium geen sprake. Dan zou het vruchtwater groen zien, omdat de baby in het vruchtwater heeft gepoept en dan is haast geboden. Een kind dat meconium loost is altijd in een situatie dat het zich niet prettig voelt.

‘Dat heb je ook weer gehad,’ zegt Annechien lachend, ‘ik dweil dit op en jij kruipt in je schone bedje.’

Het water kookt. Annechien vult de kruiken en omwikkelt deze met handdoeken en dekentjes zodat die straks ook lekker warm zijn. Nerveus kijkt ze voor de zoveelste keer op het kleine klokje boven de haard. ‘Verdorie Bavels, waar blijf je, man?’

De weeën volgen elkaar snel op. In de keuken bijt Pieter op de steel van zijn roodgloeiend pijpje. Annechien bindt een kraakhelder wit schort voor en gaat op de rand van het bed naast Brechtje zitten en maakt grapjes om de aanstaande moeder gerust te stellen, precies zoals ze het Bavels zo vaak heeft zien doen. Tersluiks werpt ze een blik door het raam, maar er doemt nog niks op uit de grijze nevel. Ook al moest Bavels eerst nog naar een andere patiënt, het duurt nou toch wel erg lang. Wat als het kind zich zo aandient en ze er alleen voor staat?

‘Pieter, ga kijken waar die verrekte dokter blijft!’ bijt ze de man toe.

Pieter springt op, blij dat hij vluchten kan.

Opnieuw maakt het klokje een rondje, maar ook Pieter komt niet terug.

‘Blijf zuchten, zuchten,’ zegt Annechien. ‘Houd je het nog uit?’

Brechtje schudt grommend haar hoofd.

Annechien gaat haar handen bij de boenbak schrobben met de desinfecterende zeep voor het geval...

‘Ik houd het niet meer!’ gilt Brechtje. ‘Au, au, au! Ik sta in brand!’

Met nog natte handen rent ze naar de moeder toe en ziet ze het segment van het hoofdje, donker en kroezelig. Annechien werpt nog een laatste blik door het raam in de hoop dat ze het koetsje van de dokter ziet komen.

Brechtje steunt en gromt. Annechien voelt haar hart in haar keel bonzen. Ik laat Brechtje net zolang zuchten tot Bavels er is! Stel dat het niet geboren wil worden, ik ga geen knip zetten! Ik ga geen knip zetten, dat durf ik niet! Waar blijft die verrekte dokter!

‘Het komt!’ gilt Brechtje. En dan weet Annechien precies wat ze moet doen. ‘Bij de volgende wee flink persen, Brechtje, en dan goed naar me luisteren. Als ik zeg zuchten ga je zuchten, anders

wordt het te snel geboren en kan je inscheuren.’

Brechtje pakt haar benen, loopt rood aan en perst, het zweet parelt op haar voorhoofd.

‘Goed zo, nu zuchten Brechtje, zuchten.’

Met grote ogen ziet Annechien het hoofdje geboren worden en dan vergeet ze dat ze er alleen voor staat en doen haar rappe handen wat ze moeten doen. De navelstreng omstrengelt het hoofdje, maar ze kan hem er snel afschuiven. ‘Luister, Brechtje, bij de volgende wee flink persen!’

Brechtje geeft een krachtige perswee en daar wordt de voorste schouder geboren, gevolgd door de achterste en kan Annechien het kind opvangen.

Brechtje staart met grote ogen naar wat tussen haar benen ligt. Ze huilt en lacht tegelijk.

‘Ik heb het gedaan! Het is me gelukt! Ik heb een kind!’

De baby neemt een ademteug, zuigt zijn longen vol en begint te huilen. ‘Een prachtig jongetje!’ Ook bij Annechien lopen nu de tranen over haar wangen. Haar handen trillen en ze staat te bibberen op haar benen, maar ze is zo dankbaar dat het goed is gegaan. Ze pakt een warme handdoek, droogt de baby af en wikkelt het daarna in een andere warme, schone doek. Voorzichtig legt ze het kind tussen de borsten van de moeder. Moet ze de navelstreng al doorknippen of moet ze wachten tot hij is uitgeklopt? Hoe doet Bavels dit ook alweer? Voor de zekerheid wacht ze nog een paar minuten, zet dan een klem op de navelstreng en bindt de andere kant af met veterdraad en knipt.

Brechtje heeft maar een kleine inscheuring, maar dat geneest snel tijdens de kraamdagen en Bavels zal zo de nacontrole wel doen.

‘Ik krijg weer krampen,’ piept Brechtje.

‘De placenta komt eraan,’ zegt Annechien, ‘maar dat is niet erg, Brechtje, dat is zo gebeurd.’

Als ook de placenta geboren is, en nagekeken is of die compleet is, verzorgt Annechien de moeder. Terwijl de baby tevreden aan de borst sabbelt, dringt het bij Annechien door dat ze haar eerste zelfstandige bevalling achter de rug heeft.

De dikke grijze soep komt voor Karel Kluit als een geschenk uit de hemel. In deze brijdikke smoor kan hij ongestoord zijn gang gaan, ongezien zijn illegale fuiken lichten. Al jaren raust hij de sloten leeg, tot ongenoegen van de boeren hier uit de omgeving, maar dat zal Karel een worst wezen. Speurend gaat hij langs de sloten. Soms zakken zijn laarzen weg in het drassige land en net als hij een verse pruim achter zijn kiezen wil stoppen, schrikt hij zich te pletter. Waande hij zich zojuist nog onbespied, niet eens zo ver bij hem vandaan is plots een gekraak van jewelste, een bloedstollend gebrul, een angstig gehinnik, gevolgd door een enorme plons. Stokstijf blijft Karel staan. Nu is er enkel nog beroering van water te horen en dan valt het stil.

Een huivering kruipt over zijn rug. Wat moet hij doen, gaan kijken wat daar gebeurde of maken dat hij wegkomt? Als palingstroker moet hij altijd op zijn hoede zijn, want de boete is hoog en een aanslag op zijn lege portemonnee. Maar deze keer wint zijn nieuwsgierigheid het. Hij gaat poolshoogte nemen. Hij banjert naar waar het geluid vandaan kwam, richting de vaart. Hij loopt langs de kant en spiedt de rimpelloze watervlakte af. Ziet hij dat goed? Ondanks de dikke mist steekt daar toch duidelijk een wiel boven het water uit, en nu hij er vlak voor staat, herkent hij dat wiel! Die helgele kleur met zwarte biezen, zo'n deftig koetsje bezit alleen hun dokter. De dokter ligt te water! Karel rent langs de kant, heen en weer, weet niet wat te doen. Kon hij maar zwemmen, dan dook hij erin en viste hij de dokter op. Mist of geen mist, dit is Karel zijn territorium, hij kent iedere greppel, sloot en vaart. Op ongelukkiger plek had

hun geneesheer niet te water kunnen raken! Hier is het dieper dan elders en nergens is een gelegenheid om aan de overkant te komen. Hij moet over hekken en smallere sloten naar het dorp om de veldwachter te waarschuwen. Er is geen tijd te verliezen! Met bonkend hart banjert hij door het zompige grasland, terwijl hij weet dat hij te laat komt.

Het duurt een eeuwigheid voor de opgetrommelde brandweerlieden met touwen en paarden de op zijn kop gevallen koets uit het water kunnen trekken. De dokter, die half onder paard en koets terecht is gekomen, heeft een gapende wond aan zijn slaap. Hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt door een schop van het worstelende dier. In paniek heeft het beest zich willen bevrijden en daardoor is het nog meer verstrikt geraakt. Wanneer het de brandweerlieden eindelijk lukt om de koets op de kant te trekken staat het zwart van de mensen.

Uren later, wanneer moeder en kind slapen, Annechien in een hoekje zit te dommelen, komt Pieter zijn huisje binnen. Lijkbleek en met zijn vuist in zijn mond om het niet uit te schreeuwen staat hij met verwilderde ogen in de deuropening van het lage kamertje. Annechien springt op, begrijpt onmiddellijk dat er iets ergs gebeurd moet zijn. En dan krijgt ook zij met horten en stoten te horen dat dokter Bavels, die brave man, met zijn koets in de grauwe smoor van de hoge dijk is geraakt, naar beneden is getuimeld en in het water is beland.

Dokter en paard hebben het niet overleefd.

Een ijzige januariwind blaast dwars door Wolter Koops zijn kleren. Zijn dampende asem springt in wolkjes voor hem uit. Hij trekt zijn pet nog dieper over zijn ogen en duikt rillend in de kraag van zijn bonker. Nog maar net van huis en nu al kruipt de vrieskou bij zijn benen op. Stom, hij had stro in zijn klompen moeten doen. Op sommige plekken is het verraderlijk glad. Hij

klimt over een hek en steekt dwars over de door de vorst wit geworden velden. Het is de kortste weg naar de boerderij van Kees Dekker waar hij al jaren werkt. Kees zeurt al tijden dat Wolter bij hem boven de stal in het knechtenkamertje moet komen wonen. Daar hebben ze allebei gemak van, maar Wolter vertikt het. Hij kan zijn oude moeder niet alleen laten. Moeder wordt de laatste tijd oud en vergeetachtig. Ze is ook niet zo proper meer, dat merkt hij aan zijn bed. Vanaf de zomer al houden de vlooiën hem meestentijds wakker en de maaltijden die moeder op tafel zet, hebben betere tijden gekend.

Vandaag is hij zevenentwintig geworden. Moeder feliciteerde hem niet toen ze zopas aan de ontbijt tafel zaten en hij begon er niet over. Zevenentwintig en nog steeds vrijgezel. Kansen genoeg gehad, want hij is lang niet lelijk en recht van lijf en leden. Maar tot nu toe kon geen enkel meisje hem bekoren. Aanhaligen zijn hem te aanhalig, brutale te brutaal en stille te saai. Bovendien, als hij zou gaan trouwen, wil hij met zijn vrouw niet in het armenhuis wonen, maar in een huisje in het dorp. En moeder zal erbij moeten, want hij kan dat oudje niet alleen laten en daar schrikken de meeste dames voor terug.

Hij klimt over het laatste hek en staat dan weer op de weg. Nu is het nog maar een paar honderd meter lopen naar de boerderij van Kees Dekker. Wolter kijkt naar de brede rietkraag waar in de winter allerlei dieren zich verstoppen. Nog even en dan zie je de rietgorzen, de karekieten en de bruine kiekendief weer. Hij glibbert weg met zijn klompen, want op sommige plekken is de weg glad. Hij gaat voorzichtiger lopen, meer naar de kant toe. Daar hopt een haas, springt in een grote boog over de bevroren sloot en hup het land weer in. Hij kijkt de haas na. Plots glijdt hij weg, zwaait met zijn armen om zijn evenwicht te bewaren, valt op zijn rug en schuift in volle vaart de schuine berm in. Hij glijdt zo ver door dat hij met zijn klompen het ijs van de sloot kan

raken. Kreunend wrijft hij over zijn pijnlijke schouder, beweegt zijn handen en draait zijn polsen om te controleren of er iets gekneusd of gebroken is. Alles werkt nog. Dat krijg je ervan als je je kop er niet bij houdt. Net als hij wil gaan staan, valt zijn oog op iets wat tegen een pol riet aan ligt. Hij raapt het op en veegt het schoon aan de mouw van zijn jas. In zijn handen houdt hij een bruin leren portefeuille! Hij klapt hem open, en dan worden zijn ogen groot en stokt zijn adem. ‘Geld, een dikke stapel geld!’ Met een klap doet hij de leren map dicht en kijkt geschrokken voor zich uit, opent hem opnieuw om te zien of het waar is wat hij zag. Hij neemt de bankbiljetten eruit en zoekt zenuwachtig in vakjes naar een kwitantie of een adres om erachter te komen wie de eigenaar is, maar het is alleen dit geld. Het zweet breekt hem uit, hij kan niet goed meer denken en minutenlang zit hij onbeweeglijk voor zich uit te staren. Dan is het net of hij wakker schrikt. Hij kijkt schichtig om zich heen, grist de biljetten eruit en propt die in de binnenzak van zijn jas. Hij is plots van een hebzucht, een geldkoorts, bezeten. Met dit geld houdt hij zijn toekomst in handen, met dit geld kan hij waarmaken waar hij zijn hele leven al van heeft gedroomd, maar waarvan hij wist dat het onmogelijk was. Met dit geld kan hij iemand worden, iemand waarnaar geluisterd wordt. Met dit wat in zijn binnenzak zit, kan hij het allemaal verwezenlijken. Hij, die niets meer van het leven verwachtte toen ze na de dood van zijn vader in het armenhuis terechtkwamen. Dit is zijn kans om een keuterij te kopen en voor zichzelf te beginnen! Boer te worden! Nooit meer buigen voor de heersende klasse. Met trillende hand legt hij de portefeuille precies zoals hij hem vond. Haastig krabbelt hij overeind, schrikt, laat zich meteen weer zakken, pakt de portefeuille op en gooit hem een paar meter verder, want op deze plek is te zien dat er iemand heeft gezeten. Nu moet hij maken dat hij wekomt! Hij zet de pas erin en in lopende vaart maakt

hij zijn das los. Het zweet druipt in straaltjes langs zijn slapen. Duizelig van het harde lopen komt hij bij Kees Dekker het erf op, klost in één ruk door naar de stal en zoekt met bevende handen het melkgerei bij elkaar.

Geen vijf minuten later komt Kees ook binnen.

Het valt de boer niet op dat Wolter wat aan de late kant is.

Hoe één besluit een familie nog jaren kan achtervolgen

Annechien verliest op jonge leeftijd haar familie aan de typhus en wordt in huis genomen door de dokter, die haar opleidt tot vroedvrouw. Jaren later trouwt ze met boer Wolter Koops, en samen krijgen ze dochtertje Hillie. Wat ze niet weet, is dat Wolter ooit een portefeuille heeft gevonden met 600 gulden, waarmee hij hun boerderij heeft gekocht. Als Wolter erachter komt dat het geld eigenlijk van zijn buurman Gerrit was, neemt hij zich voor alles terug te betalen zodra hij dat kan. Voor het geval hij overlijdt, schrijft hij een brief aan Annechien en Hillie met zijn laatste wens.

Maar als Wolter sterft, wordt de brief niet gevonden. Op een dag komt de zoon van Gerrit verhaal halen bij Hillie, die ook vroedvrouw is geworden en de eindjes aan elkaar moet knopen. Gelukkig krijgt ze hulp uit onverwachte hoek.

In dit eerste deel van haar Hillie-trilogie beschrijft **Mary Schoon** beeldend het leven aan het einde van de negentiende eeuw. Ze heeft al meerdere historische romans op haar naam staan, waaronder *De kracht van de liefde* en de Tilly Tod-trilogie.

Z&K

ISBN 978 90 2055 268 3 NUR 344

9 789020 552683 >

www.romanserie.nl